

Učiteljski Tovarš.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 15. aprila 1870.

List 8.

P o s t a v a

za vojvodstvo Kranjsko o šolskem nadzorstvu.

I. Krajno ali občinsko šolsko svetovalstvo.

§. 1. Ljudske šole, ki jih po vsem ali saj nekoliko vzderžuje vlada, dežela ali soseska, se pod nadzorstvom ali ogledništvom krajnega ali občinskega šolskega svetovalstva.

§. 2. V krajnem šolskem svetovalstvu so cerkveni, šolini in srenjski zastopovalci. Zraven teh ima pa tudi šolski patron pravico, da je soud krajnega šolskega sveta, in da se vdeležuje pri obravnavaah ali osebno ali po namestovalcu, ki ima pravico glasovati.

§. 3. Cerkevni zastopovalci v krajnem šolskem svetovalstvu so samostojni duhovni pastirji šolske mladine, ktera hodi v šolo, ako pa jih ni, pa njihovi namestovalci.

Kjer sta dva ali kjer je več dušnih pastirjev enega verezakona, izbira cerkvena višja gosposka tistega, kateri naj bode ud krajnega šolskega svetovalstva.

§. 4. Šolini zastopovalec v krajnem šolskem svetovalstvu je njeni vodja (učitelj, in če je tu več učiteljev, ravnatelj ali prvi učitelj).

Ako je pod enim krajnim šolskim svetovalstvom več šol, pride v krajno šolsko svetovalstvo vodja tiste šole, ki veljá za prvo, — pri enaki veljavi pa v službi naj starejši vodja. Pri obravnavaah krajnega šolskega svetovalstva vdeležujejo se in svetujejo tudi vodji drugih šol, kedar to zadeva njihove šole.

§. 5. Srenjske zastopovalce v krajno šolsko svetovalstvo voli srenjsko zastopovalstvo, ali, če ima več krajnih sosesek ali njih podružnic eno šolo, jih voli zbor teh srenj in podružnic.

(§, 13. sr. p.) Naj manj sta dva zastopovalca; naj več pa jih je pet, kar določuje okrajno šolsko svevalstvo. Volijo se z večino glasov za šest let. Vendar čez tri leta izstopa po žrebovanju polovica in pri neravnem številu večina udov. Vsi ti se smejo zopet voliti.

Poleg teh voli srenjsko zastopovalstvo tudi dva namestnika.

§. 6. Voliti se morejo vsi, ki se morejo voliti v srenjski odbor soseske, iz ktere se voli krajno šolsko svetovalstvo. Če kdo zgubi to pravico voliti, stopi iz krajnega šolskega svetovalstva.

Izvolitvi v krajno šolsko svetovalstvo se more odpovedati le tisti, kateri bi bil pravico imel, odpovedati se izvolitvi v srenjski odbor, ali pa tisti, kateri je bil zadnjih šest let v krajnem šolskem svetovalstvu. Kdor nima pravice, odpovedati se izvolitvi, ga okrajno šolsko svetovalstvo, kaznuje z globo 5—100 gl.

Ta denár se obrača za šolo.

§. 7. Srenja more, ako dovoli okrajno šolsko svetovalstvo, take kraje, v kterih je več šol, razdeliti v več šolskih okrajev. Takrat se pa za vsaki šolski okraj sestavi posebno krajno šolsko svetovalstvo in sicer po omenjenih določbah.

§. 8. Krajno šolsko svetovalstvo skerbi, da se spolnujejo šolske postave, da se izvršujejo ukazi višjih šolskih gosposek in da se tako v kraju šola namenu vgodno vredeje.

Posebno mora skerbeti

1. za to, da učitelji dobivajo svojo plačo, kakor jim grè, o pravem času in neprikračeno;

2. da gospodari krajni šolski zavod, ako je, ravno tako tudi, da gospodari šolsko vstanovnino premoženje, ako o tem ni drugače odločeno;

3. da ogleduje šolsko poslopje, šolska zemljišča in šolsko pripravo in da ima potreben popis vsega tega;

4. da razločuje, kdo je oproščen šolskega denarja;

5. da preskerbuje šolske knjige in druge reči v pripomoč ubogim šolskim otrokom, in da tudi skerbi, da se napravlja in v dobrem stanu hrani šolsko orodje, potrebni učilniški pripomočki in kar je sicer za poduk potrebnega;

6. da napravlja vsako leto proračune za učiteljevo plačo in za druge šolske potrebe, ako niso za to odločeni posebni oskerbniki. Te proračune daje srenji in za prejete denarje račun polaga;

7. da shranuje šolska vredna pisma in druga pisma in fasijone i. t. d.

8. da vsako leto popisuje za šolo vgodne otroke, da pospešuje, kolikor more, šolsko obiskovanje, in da nasvete za kaznovanje zavoljo zanikernega šolskega obiskovanja daje okrajnemu šolskemu svetovalstvu;

9. da določuje čas za poduk oziraje se na zapovedano število šolskih ur;

10. da gleda, kako se podučuje v zapovedanih naukih;

11. da čuva, kako se učitelji v življenji obnašajo, kako se otroci v šoli verdevajo, in kako se vedejo zunaj šole;

12. da podpira učitelje v njihovem službovanji, kolikor je le mogoče;

13. da, kolikor more, ravná in miri prepire pri učiteljih med sabo, ali s sosesko ali s posamesnimi srenjčani (kolikor to prihaja iz šole);

14. da svoje pozvèdbe in mnenja naznanja srenjskemu zastopovalstvu in višji gosposki, do ktere ima krajno šolsko svetovalstvo vselej pravico staviti tudi nasvete.

§. 9. Delovanju krajnega šolskega svetovalstva so izvzete šole vадnice, ki so v zvezi s šolami za izobraževanje učiteljev; le tam, kjer jih vse ali nekoliko vzderžuje srenja, ima tudi krajno šolsko svetovalstvo pri njih opraviti, kakor kaže §. 8 v št. 1 — 7.

§. 10. Udje krajnega šolskega svetovalstva, čegar vstanovitev se mora naznaniti srenjskemu zastopovalstvu in okrajnemu šolskemu svetovalstvu, volijo med seboj z večino glasov pervosednika in njegovega namestnika za tri leta.

Ako je pervosednik ali njegov namestnik zaderževan, predseduje naj starji ud krajnega šolskega svetovalstva.

§. 11. Krajno šolsko svetovalstvo se snide naj manj vsak mesec enkrat k redni seji. Pervosednik pa more vselej, in mora, če to zahtevata dva uda, sklicati posebni zbor.

§. 12. Da se more sklepati v krajnem šolskem svetovalstvu, je treba, da so pričujoči naj manj trije udje. Sklepa se z večini glasov.

Ako so glasi enaki, razločuje pervosednik, kateri ima tudi pravico, da se ne izvršujejo sklepi, ki po njegovem mnenji postavi nasprotujejo ali šolino korist zaderžujejo, in da to reč naznanja v razsojo okrajnemu šolskemu svetovalstvu.

O sklepih in ravnanji krajnega šolskega svetovalstva se pritožuje pri okrajnem šolskem svetovalstvu. Pritožbe se dajejo krajnemu šolskemu svetovalstvu, in imajo odložno moč, če se namreč to v 14 dneh zgodi po naznanjenju one določbe, proti kateri se hoče pritožiti.

§. 13. Noben ud krajnega šolskega svetovalstva ne sme vdeleževati se pri posvetovanji in glasovanji reči, ki zadevajo njegove osebne koristi.

§. 14. Pri rečeh, kedar se mudí, da se ne more čakati prve redne seje pa tudi ne sklicati posebne seje, sme prvoosrednik samostalno ravnati; vendar mora zavoljo tega nemudoma in naj zadnje v prvi seji dobiti dovoljenje krajnega šolskega svetovalstva.

§. 15. Za ogledništvo didaktično-pedagogičnega šolskega stana okrajno šolsko svetovalstvo postavi zvedenega uda krajnega šolskega svetovalstva kot krajnega šolskega nadzornika.

Krajni šolski nadzornik se mora vedno porazumljevati s šolskim vodjem.

Ako sta navskriž misli, ima vsaki pravico, da se zavoljo rabsodbe oberne k okrajnemu šolskemu svetovalstvu.

Pri takih šolah, kjer je več učiteljev, ima krajni šolski nadzornik pravico, da se vdeležuje učiteljskih zborov.

Tudi drugi udje krajnega šolskega svetovalstva imajo pravico, da hodijo v šolo in pozvedajo, v kakošnem stanu da je. Vendar pravice, da bi se kaj potrebnega vravnalo, nima posamen ud, ampak le vsi skupaj.

§. 16. Udje krajnega šolskega svetovalstva ne dobivajo za svoja opravila nikakoršnega plačila. Gotovi izdajki pri teh opravilih povračajo se jim iz srenjskega denarja. (Dalje prih.)

Šolsko in domače podučevanje.

*Se učiti prav lepó
Nam edina skerb naj bo!*

(Konec.)

Pa ne le dobre, ampak tudi slabe lastnosti imajo javne šole, in kakor ima, bi rekel skoraj vsaka reč svojo dobro in slabo stran, tako tudi šole, tako n. pr. je napačno, ako so razredi preobširni, t. j., če prevelika množica učencev v ravno tisto sobo zahaja, kajti to je prvič škodljivo zdravju in drugič pospešuje raztresenost med poslušajočo mladino. Zdravju je

škodljivo zaradi slabega zraka, ki ga uživajo učenci po več ur na dan, kar se godi zlasti po zimi v hudem mrazu, ko se učilniške sobe redkokrat zračijo, pa če se to tudi vsaki dan zgodi, se ta napaka vendar ne more odpraviti, ker veliko število učencev poserka dobri zrak že koj v prvi in drugi uri, za tretjo in četrto pa ne ostane drugega, nego izsopljeni kužni zrak zopet uživati. Tudi oči se zelo kvarijo, če nima soba dosti oken in če niso na pravem kraju. (Gledé na to napako se nam ni treba čuditi, da postane skoraj dve tretjini dijakov po doveršenju srednjih šol kratkovidnih.) Če so klopi prenizke, je škodljivo za pluća pa tudi za glavo, ker sili kri preveč v možgane in tako postanejo učenci otožni in nesposobni za vpešen poduk.

Drugič sem rekel pospešujejo preobširni razredi raztresenost med poslušajočo mladino. Vsak dobro vé, da učitelj ne more biti ob enem na dveh ali celó treh krajih, temuč če stoji na eni strani, vlada nagajivost na drugi; če stoji spredej, se godé nerodnosti zadej, in tako se pogostoma godi, da še celó marsikteri pridni učenci postanejo raztreseni, in mesto da bi poslušali razlago posamesnih predmetov, se posmehujejo ali pa se še celó sujejo bodi si z rokami ali pa z nogami. Tako bi se lahko omenile še druge manjše napake; toda prednosti javnih šol so vendar mnoge, in verh tega so javne šole tudi cenejše od unih; ker ne prizadenejo toliko stroškov, in kje bi se tudi dobilo toliko število učiteljev, ako bi se mladina le posamesno podučevala? Dalje, če se ozremo na privaten poduk, ali ne bomo sprevideli, da je ta mnogo zdatnejši in bolj vpešen od unega v javnih šolah —? Gotovo. Pa to ne veljá za vse šole sploh, ampak le za glavne šole, ali kakor jih obče zovemo, normalke. Koristno bi bilo tedaj, da bi se učenci tudi privatno podučevali, to pa zaradi tega

a) ker so otroci še premalo pametni, in se po tem takem pogostoma pripeti, da ne umejo šolske razlage; pri privatnem poduku je pa vse drugače, kajti tukaj je dolžnost učiteljeva toliko časa ponavljati razlago in jo z naštevanjem mnogih zgledeov umetniško delati, dokler je gojenec ne razume.

b) O raztresenosti, najhujši sovražnici vseh ved, se tukaj nikakor ne more govoriti, ker ima učenec le z učiteljem opraviti, tedaj mora opustiti vsakoršne domišljije ali misli o kratkočasnih igrah, s kterimi se navadno mladina razveseljuje

in o drugih enakih rečeh, ki se ne vjemajo z razlago posamesnih predmetov.

c) Ker se večkrat pripeti, da mora ta ali uni zaradi slabega vremena po več dni zanemariti šolo, posebno taki, čegar stanovanja so zelo odstranjena od šolskega poslopja, tako je tudi napačno, da se otroci, ko je šola minula, le preradi sim ter tje razkrope in le pozno domu pridejo; kako lahko se pri takem pohajkovanju zgodi, da doleti tega ali unega kaka nesreča itd. Že iz teh malih opazek sledi, da je privaten poduk mnogo boljši od unega v javnih šolah; ali to velja le za glavne šole. Kako je pa v srednjih šolah? — Se mar tukaj enako godi? Ne. Tukaj je neogibno potrebno (*conditio sine qua non*), da se dijak razun v šoli tudi doma privatno uči in izobražuje; kajti prvič ni mogoče dijake samo s podukom v šoli in z domačimi nalogami pripeljati na ono stopinjo izobraženosti, ki jo zahtevajo višje šole. Tukaj tedaj ne zadostuje samo obiskovanje javne šole, ako se hočejo dijaki seznaniti s staroklasično literaturo, koja je podlaga, kakor nekđaj, tako tudi sedaj, dobremu mišljenju, izrazovanju, skladbi, poznanju lepega izverstnega jezika in sploh starega sveta. Stari so bili in bodo vedno učitelji poznejim narodom. — Sploh je znano, da človek ni samo subjekt pri izobraževanju, ampak tudi objekt. Ali vpraša se tudi: Kđaj doseže objektivno izobraževanje svoj namen, ali z drugimi besedami: kđaj naj se neha človek izobraževati?

Pri idealnih podobah ali kipih se lahko reče, ko je namreč umetnik svoje delo končal: „kip ali podoba je popolnoma“, — a pri človeku se to ne more reči. Človek, ki se izobražuje, postaja zmiraj bolj popolnoma, ali popolnosti ne doseže nikdar. Izobraževanje nima torej ne konca, ne kraja, kajti noben učenjak ni dospel, kar se vednosti tiče, do tolike učenosti, da bi mogel reči: „sedaj se mi ni treba več učiti“, temveč so naj učenejši možje spoznali, da bolj ko so se pečali z vedami, bolj so se izobraževali, in bolj so hrepeneli po učenostih.

Če tedaj pomislimo, kolike vrednosti je izobraženost sploh, moramo priznati, da skoro nobena dobrota ni večja, nego je poduk in omika. Kdor je kaj pripomogel, da smo modrejši, boljši in srečnejši, zanaša naj se na naj priserčnejšo našo hvaležnost, dokler nam teče po žilah gorka kri. *A. P., dijak.*

Stari in mladi Slovenec.

Sütvari - tvarĭ.

O. Sütvari f. causa, res, vzlasti v glagoliških spominkih, tvarĭ pa res creata, opus; sütvorĭ m. factum iz sütvoriti - arjati facere, agere, operari, tvorĭ facies, forma; tvorĭnĭ, - rĭci - riteli; tvaritva qualitas.

S. Stvar creatio, res creata, se nsl. tudi pogostoma rabi za reč t. j. res, causa, toraj je uterjena že v staroslovensčini.

Sütoka.

O. Sütoka f. facultates, kar stokĭ, compositio, iz sŭtešti sufficere, — se concurrere.

S. Steči acquirere (cf. stsl. sŭtežati), stoka acquisitio, bulg. steklĭ acquisivit; stokĭ concurrere, pes stočni canis rabidus, sicer nsl. pes stekel.

Sŭto.

O. Sŭto n. gen. sŭta, - omĭ, - êhĭ, kar storica, stokratice, stotina centum, sŭtoricami i tysaščami, - ceju, stokraticeju centies, - ričĭnĭ - kraĭnĭ centuplus, stonačĕlnĭkĭ centurio.

S. Stotnik je stsl. sŭtĭnikĭ (sat - sotnik), - ca - čĭnyj itd.

Sŭteĭti.

O. Sŭtĭnĭ - neši a) concrescere facere, - se; b) cominuere.

S. Steti se, nsl. stemem se consistere (de liquidis); stĕgnĭti - ga - zati tendere, stringere, staži - ati affligere, sŭtaĕga coniunctio, sŭtaĕgŭ lignum quod inter iuncturas aedificiorum est, sŭtaĕza frigus vehemens.

Synovica.

O. Synovica fratris sororisve filia, synovĭ m. gen. - vi et - va, — vičĭ filius; consobrinus, nepos; synovĭstvo filiatio, - vljenije adoptio.

S. Da je bilo to že stsl.! Moti pač mnoge i sinovec vica bratov ali sestrin sin (Neffe) nam. bratranec ali sestranec, bratič - čna, braternik - ica; sinovec bi si mislil je le sinov sin, nepos (Enkel); sinovlja žena nurus.

S. Res je to; dobro bi bilo ločevati, vendar je sinovec Neffe tudi serb. in polj.

Sêdũ.

O. Sêdatũ - dinavũ - vïcí canus, - dïstvo - dina - inïstvo cani capilli, sêdina je i senex; sêdêti - êjã canescere.

S. Nsl. sed, osedeti; sedine, vino sedinasto vinum mucidum.

Sêrũ.

O. Sêrũ adj. glaucus; sêri m. rubigo, - rïnũ.

S. Sêr je nsl. flavus, serec senex, serast röthlich grau (p. pes, konj).

Sêca.

O. Sêca caedes, sêcí m. sectio, bellum, acies p. ratinũ, velikũ; sêcivo - vice securis, ensis, - ka - čitelinũ secans, secandi vim habens, - čiči - ica carnifex, sêšti se bellum gerere, seklivũ pungens.

S. Seč je nsl. gehack; seči, drvosek lignatio, kolosek silva palifera, sekovarh förster, hrov. sikom caesim, sêčika f. cf. magy. szácska häckerling, rum. sečka pabulum sectum.

Sêjati.

S. Sêjatva, nsl. oger. tudi sejadva, sejadev; seja, poseje furfur, sêl f. getraide selje; silnica getraidekasten, gostosevci gostožirci siebengestirn, eig. die dicht hingestrenten.

Sialenũ.

O. Part. bogomĩ seľenũ a deo ictus; cf. nsl. šala iocus, čes. šáliti, lit. šêlitis den narren spielen.

Sãdũ.

O. Sãdĩba - dïstvo iudicium, - dĩnica tribunal; sãdij - ijadĩca - dīci - binikũ iudex, sãdĩbina impensae in litem factae; sãdũ instrumentum, vas (sũ et rad. dê cf. lat. con-d-us).

S. Nsl. a) sôdec, hrov. sudac, sudčija consulatus; s o d j a ali sodija; znamenito mi je to, da stsl. pišete i sãdĩnũ i sãdĩni, ter imate i nsl. s o d n i den in s o d n j i dan; b) sodec, sod dolium, vas; vsoditi - posoditi mutuum dare.

Sãmrakũ.

O. Sãmračije tenebrae, - činũ tenebrosus.

S. S u m r a k crepusculum vespertinum (cf. nsl. sžrêbna kobila, sprasna svinja, stelna krava; soržica halbfrucht, weizen u. roggen; sodrug, soteska; hrov. s u t o n dämmerung, sugluh surdaster).

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje *Josip Levičnik*.

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

Nadaljevaje svoj spis o gospodarstvenem uku oziram se na razdelitev predmeta, kakor ga nam je bil namreč g. dr. Wilhelm razredil, in sicer:

- a. zemlja in podnebje (Klima);
- b. obdelovanje in oskerbovanje zemlje; žitni in rastlinski pridelki;
- c. živinoreja. —

Oziroma zemlje in podnebja nam je gosp. docent naj pred v duhu vzdignil en kubični čevelj zemlje na poveršje in nam kemično razložil, da je iz mineralnih, organskih in gorljivih delov. Zraven nahaja se tudi voda in v prostorih vmes tudi zrak. — Zatim nam je navedel razna imena, s katerim kmetijski gospodar zaznamja zemeljno poveršje in njene doljne sklade (Schichten). Razkladal nam je dalje raznoverstno mineralno in tudi organsko razdjanje in njih spremenitev v zemljo, pri katerem razruševanju imajo voda, *) gorkota in zmerzlina poglavitna opravila; zlasti pa še zmerzlina, o kateri je rekel, da „zmerzáv je naj boljši kmet“. Potem nam g. profesor našteva, iz kakošnih mineralnih delov mora biti zemlja, da je za rast dobra, t. j. rodovitna. Prišel je pri tem govor na peščeno, ilovnato in apneno zemljo in njene razmere z vodo in gorkoto, pa tudi pri obdelovanju in rodovitnosti. — V daljnih podukih govorilo se je, kako se zemlja boljša in plodna dela. Pri tem silno važnem opravilu morajo se mnogokrat odpravljati zaderžki, ki izvirajo od podnebja samega, od krajnih okoliščin, in se nahajajo tudi v zemlji sami. Naj težji zmagajo se podnebni zaderžki, zoper ktere se dandanašnje vse premalo dela; narodi starega veka, zlasti v Mesopotamiji, Egiptu in v Indiji so bili v tej zadevi veliko pred nami. Nasvetoval je potem g. profesor nektera sredstva. Tako naj se n. pr. v suhih krajih, kjer imajo vetrovi veliko moč in zemljo preveč presušajo, temu nasproti dela z nasajenjem drevja. Naj se zvolijo za to naj

*) Znamenito je bilo med drugim slišati, kako voda splaknuje gorovja, in nosi zemljo v ravnine. Tako n. pr. prerajtujejo, da reka Rena nese v njenih valovih na en dan mimo mesta Bonn-a 145-000 □' žlahtne zemlje. Od tod tudi izvirajo na iztokih velikih rek tako imenovani „delta“, kar se vidi posebno pri reki Nil i. t. d.

rajše taka drevesna plemena, ki naglo rastejo, kakor so n. pr. akacija, bor (hojka) in drugi. Ker severni vetrovi zemljo naj bolj sušé, naj se drevje tim nasproti vsadi, in naj se napravijo tako imenovane drevesne stene, ktere Nemeec imenuje „Baumwände“ ali „Windschatten“. Na večjih in obširniših prostorih je dobro, da se naredí več takih drevesnih sten v ravnotežni meri. Priporočal je g. profesor iz ravno tega namena tudi žive plotove, za ktere je dobro, da se nasadijo gèrmi, ki radi rastejo visoko, n. pr. gaber, beli glog, smrekica i. t. d. Taki živi plotovi ne zabranjujejo le osušenje zemlje, ampak vlečejo tudi roso in podnebno vlago na-se, zastavljajo vhod ljudem in živini *) in so prebivališče drobnih ptičev, ki se živijo posebno radi od merčesov, ki so polju zeló škodljivi.***) Pred enim gèrmom je vender g. profesor svaril, in sicer pred češminje (Sauerdorn, Berberis vulgaris), ker od njega izvira, kakor se je že od nekdaj mislilo in so to tudi novejše skušnje potherdile, rjá na žitu. Svetoval je za žive plotove tudi sadno drevje, murbe, pa tudi druga koristna drevesa, n. pr. jesen, kterih listje daje dobro kèrmo za živino.

Kakor pa v suhih krajih koristi drevje in germičje, tako je nasprotno na močvirjih to velikokrat škodljivo, ker zaderžuje vetrove, ki zemljo sušijo, napravlja senco, jemlje na malih zemljiščih veliko prostora in je pogosto tudi prebžališče škodljivih živali.

Prestopivši na krajne okoliščine je g. profesor najprej govoril o gričnatem ali kamnitem svetu. Pri gričih je dobro, da se po mogočosti znižujejo in poravnavaajo, vender naj se pa pazi, da se zlasti na peščenih ali prodnatih zemlji s tem več ne škoduje, kakor koristi. Dobra perst naj se torej skerbno na kraj zgrebe, in ko se grič zniža, zopet umno nasuje po poveršju. — Kamenje naj se po njivah odstranjuje; po sterminah pa naj se ob krajih

*) Iz g. dr. Wilhelmovih besed smo razumeli, da je on že veliko popotval po svetu in povsod z veliko pozornostjo pregledoval dobre gospodarstvene naprave. Pravil nam je med drugim ravno pri tem predmetu, da so n. pr. na Angleškem in po Belgiji cela posestva omejena z živimi plotovi, — da so potem zopet enako ločene njive od travnikov in pašnikov, in tako ne more živina v škodo, pa tudi posestnikom pri krotki živini celó še pastirjev ni treba. Pis.

***) Kaj vneto nam je pri tej priliki pokladal g. profesor na serce skerb za drobne tice, zoper kterih lovenje in pokoncanje se v šoli z lepo besedo, pa tudi z svarilnimi zgledi lahko prav veliko storí. Pis.

njiv z izkopanega kamna narejajo stopnje (škarpe), da se zemlja ne poseda i. t. d.

Posebno obširno govorilo se nam je o močvirnati zemlji, o vzrokih močvirnosti, o veliki škodljivosti njeni in o sušenju na razne načine.

Že o časih Rimljanov delalo se je po podzemeljskih prekopih za odtok nepotrebne mokróte; pozneje kopali so si ljudje po močvirjih globoke vodotoče, kar pa je vzelo zlasti pri prodnatem svetu veliko rodovitne zemlje (ker so se vodotoči zastran pogrezovanja mogli široko kopati), pa treba je bilo pri njivah in travnikih zastran vožnje napraviti tudi mnogo mostov in je bila zraven tega še živina na takih pašnikih v velikih nevarnostih. Torej so v nekterih krajih, da bi orušili svet in bi se ognili ravno navedenih težav, nametali v prekope butarice iz protja in potem zasuli jih zopet s perstjo, ali pa so položili čez prekope kamnite plošče, opeke i. t. d. ter napravili tako vodi podzemeljski odtoč. Poslednja leta vsušajo močvirja z drenažo, o kateri napravi in pokladanju podzemeljskih cevi se nam je zopet veliko in obširno govorilo. (Dalje prih.)

Ogled po šolskem svetu.

Iz Ponikve. 31. marca t. l. smo se udje okrajnega učiteljskega društva v Celji zbrali. Voljen je bil zač. odbor, in sicer g. Vučnik za pervomestnika in g. Koderman za njegovega namestnika; g. Zdoljšek za blagajnika; gg. Šket in Kresnik pa za zapisovalca. Po sklepu se bomo 19. aprila t. l. zopet snideli. Dragi učitelji! Prav vljudno vas vabimo! — Upati je tačas veliko učiteljev, ker jih je tudi g. okrajni nadzornik, Fr. Jamšek, v zadnjem „Tov.“ listu pozival na omenjeni dan. *) — G. Blaž Englert, učitelj v pokoju v Dramlji, je umerl. Naj počiva v miru! J. Ž.

Iz Notranjskega. A. ? — Letošnja zima ni samo na rastlinah in setvah občutljivo škodo naredila, ampak tudi šolskemu napredku je veliko škodovala. Otroci niso pri vsi dobri volji v šolo redno dohajali, ker ojstri mraz in veliki zaméti, kateri so dostikrat tako veliki, da potrebuje več časa, preden jih prekopljejo, branili so jim, da niso po več dni mogli v šolo. Zraven te nadloge pa je pri naj več vseh šolah tù veliko pomanjkanje derv, in učitelj si mora dostikrat glavo beliti, kako bi dobil šolska derva. Res, da imamo postavo, ktera velewa, da šolska derva morajo po potrebi in ob pravem času pripravljena biti; toda soseske jih naj več počasno privažvajo, kar se pa ravno tukajšnjim ljudem ne more v greh šteti, ker imajo le malo

*) Glej dopis „iz celjske okolice“ na zadnji strani!

ali celó nič derv. Ker je zima, kakor drugod, tudi tukaj šolski nauk zaderževala, treba bo sedaj na vso moč truditi se, da zaostalo nadomestimo; upamo, da se bode to tudi zgodilo, ako bodo starši svoje otroke sedaj redno pošiljali v šolo. — Bojim pa se, da jih bodo po svoji stari navadi preveč pri svojih domačih opravilih le preradi priderževali. Ako se pa učitelj zavoljo tega pri gosposki pritoži, malokdaj to doseže, kar želi, timveč se pa ljudem zaméri; te zamére se pa učitelj v denarnem oziru mora ogibati tako dolgo, dokler ga kmet neposredno plačuje. Upanje pa imamo, da bo temu kmali konec, ker postava o šolskem nadzorstvu za Kranjsko je že poterjena in v to stavimo učitelji dosti zaupanja in nade, ker to nadzorstvo bo moralo med drugimi svojimi dolžnostimi in opravili tudi enkrat priti do zboljšanja učiteljskega stanu v dnarnih zadevah. „Dosti truda, malo kruha“, to je še vedno geslo skoraj večine učiteljev. Učitelju se priporoča in tudi ukazuje, da naj zraven navadnih naukov tudi učence podučuje v zemljepisji, v zgodovini, v umnem kmetovanju, v sadjereji, v sviloreji, v čbeloreji, v vinoreji, v telovadbi, petju i. t. d. Ne odrečem, da vse to je današnjim zahtevam in napredku ravno tako potrebno, kakor ribi voda; ali zraven denarja, nam tudi učnih ur in potrebnih učnih pripomočkov primanjkuje. Ako se pa bodo učilne ure pomnožile, upati je, da se nam bode tudi plača zboljšala. Kar se tiče učilnih pripomočkov, imamo jih na Notranjskem še malo, in želeti je, da bi visoka vlada ali drugi dobrotniki se tudi s svojimi dobrotami v postojnski okraj obrnili bolj pogostoma; ker tukaj imamo malo šolskih dobrotnikov, kteri bi za blagor šole kaj darovali. Soseske svojim šolam ne morejo oskerbovati učilnih pomočkov, ker so brez izjemka ubožne. Učitelj naj kak predmet ali kako reč še tako na tanko in razumljivo razlaga in dokazuje, ako pa učenci tega, kar jim pravi, z lastnimi očmi videti ne morejo in ne vidijo, je dostikrat učiteljev trud zastonj, ker kar učenci slišijo, ložeje pozabijo, kakor to, kar slišijo in vidijo.

Za podučevanje v telovadbi smo si tukajšnji učitelji naj več za svoje krajcarje preskerbeli vodilo k temu nauku, katero je izdala „Slov. Matica“. Te knjigi ste prav dobri; samo za otroke je večina izrazov in besed jako težko zapomljivih; učitelj si mora pomagati pri tej reči, kakor vé in zna. *) Za telovadbo imajo učenci veliko veselja, ker je nova reč, ali starši na več krajih čez to „turnanje“, kakor telovadbo po domače imenujejo, z glavo odkimovajo, ker menijo, da, če se bodo njihovi otroci vspešno urili v telovadbi, bodo spretnejši za vojake. Malo ljudi na kmetih razumi pravi namen tega „turnanja“, kar se jim pa še sedaj ne more v greh šteti. Zgodilo se je v tem okraju, da je neki šolski prednik o času, ko je c. k. okrajno glavarstvo do prednikov šol stavilo več vprašanj zarad stanja šole, učitelja in drugih zadevah, in med drugimi tudi to: „Ob an der dortigen Schule der Turnunterricht ertheilt wird etc. etc.“, — dotičnega učitelja vprašal, kaj da je „Turnunterricht“, misleč, da to vprašanje pomeni, ako zna učitelj v turnu uro ali kaj drugega popravljati.

*) Boljša je vendar domača, kakor tuja terminologija.

Ljubi „Tovarski“! tebi je gotovo še znano, da imamo učitelji postojnskega okraja učiteljsko bukvarnico, in še dvojno. Vipavski učitelji imajo eno v tergu; mi drugi pa v Postojni. Sliši se, da vipavska bukvarnica lepo napreduje in se širi; ali postojnske še nimajo učitelji v rokah. Slišimo, da se bomo ob velikonočnih praznikih tukajšnji učitelji zbrali in se v zadevi bukvarnice in drugih važnih rečeh posvetovali. Ako ti bo ljubo, dragi „Tovarski“, ti bodem o svojem času od tega namenjenega shoda in njegovih nasledkov drugikrat kaj pisal; za zdaj z Bogom!

Iz Černomlja. (Učiteljski zbor. Konec.) V slovensko nemških šolah pa bi bila „Slovnica“ v drugem razredu nepotrebna; kajti v drugem razredu se obdeluje iz praktične gramatike ime v prvem sklonu ali v imenovavniku, časovnik v treh glavnih časih (polpretekli čas za drugi razred ne gre in po mojih mislih tudi priložaj sedanjega časa ne). Kar se sploh v drugem razredu iz gramatike pojasnuje, to se kaže tudi lahko iz slov. slovnice brez knjige; v tretjem razredu je pa že knjiga potrebna. Z eno besedo: učitelj naj začénja to slovnico obdelovati in bode sam naj bolje previdel, kako naj jo rabi.

Vpraša se še, koliko učilnih ur naj bi se obračalo za ta namen. O tem se zedini, da se naj po šolah, kjer je poldneven poduk, dvakrat po pol ure, po drugih pa po dve uri ali štirkat po pol ure na teden o slovnici podučuje. Več časa se ne more za ta namen odločiti, ker manjka časa še za toliko drugih reči. Kar se otroci iz slovnice naučé, ponavlja naj se pri berilnih vajah.

Posamnih nasvetov ni posebnih. Učitelj Juvan nasvetuje, naj bi se določil bralni red časopisov in prosi, da bi posebno časopise po bralnem redu hitro dalje pošiljali. Potem nasvetuje, da bi naše društvo poslalo društvu za Kranjsko pismeno sporočilo, da bi ono dalo prošnjo deželnemu zboru, naj se naše plače tako vredijo, kakor so jih po naših sosednjih deželah vredili, n. pr. na Štajerskem ali Koroškem. Nasvèt se enoglasno sprejme. Konečno je bila volitev odbora. Volilo se je po §. 24. društvenih pravil in sicer z listiki. Voljeni so bili ti le gg. učitelji: Jožef Juvan za pervesednika in knjižničarja, Ant. Jeršinovec za pervesednikovega namestnika in blagajnika, Janez Schiller za zapisnikarja, in za odbornika Miklavž Stanonik in France Kenda.

Po dokončani volitvi se izvoljeni pervesednik zahvaljuje za to častno službo, posebno pa še za veliko zaupanje. On pravi: „Vse bodem storil, kar bode v moji moči. Da pa sam ne bodem mogel veliko izvršiti, upam, da to gotovo sprevidite, sej sem že o začetku rekel, da je le v družbi moč; torej vas prosim, podpirajte me vsi v vseh rečeh; če bodemo z združenimi močmi delali, potem smemo nadjati se dobrega vspeha. Mislim, da bote to gotovo storili in ostali še tudi zanaprej verli možje, kakor ste bili do sedaj“.

Drugi zbor bode 28. aprila. Pervesednik si želí, da bi bil prvi četertek po veliki noči; toda drugi učitelji so to odsvetovali ter rekli, da gre večkrat ta ali uni učitelj te dni od doma ktere svojih obiskat, in tako bi ne mogel k zboru priti. Sploh naj se ne zboruje

o malih počitnicah, ampak rajše kak drug četrtek, sej so vsi učitelji ob četrtekih prosti razun černomeljskih, tem pa tudi ne bo nihče zameril, če se pri takih priložnostih za pol dne oprosté.

Pri drugem zboru se bo govorilo prosto o kaki znanstveni reči. Prav bi bilo, da bi se tudi kaj o kmetijstvu povedalo. Prosimo tedaj gospode, ki so o tem sposobni, da naj nas razveselé s kako dobro razpravo!

K društvu so pristopili vsi učitelji černomeljskega šolskega okraja razun enega. Vstanovniki društva so: J. Juvan, A. Jeršinovec, M. Stanonik, L. Kožuh, J. Kavšek, J. Schiller, P. Borštnik, M. Germ, blagorodni g. grof Chorinsky *) in g. J. Kolbezen, posestnik.

Vsak začetek je težek, to občuti tudi naše društvo, ker šteje malo udov. Naše mlado društvo bi tedaj kaj zeló potrebovalo podpornih udov in dobrotnikov. S hvaležnim srcem bi sprejemali tudi knjige za knjižnico. Mi od tega ne bodemo imeli kaj dobička, koristilo bode veliko več našemu revnemu mlademu ljudstvu. Se tedaj priporočamo. **)

Iz gorenske doline. Ljubi „Tovars!“! Tvoji sestavki o šolstvu so mi zeló dragi, posebno pa v letošnji debeli zimi so mi bili pravo duševno tolažilo. Ne gre mi ravno vse po volji; pa vidim iz mnogih dopisov svojih sodelavcev, da smo še vedno reve, katerim se le malo vstreza, dela pa vedno več naklada. — Bral sem v tvojem 21. listu preteč. l. šole, katerim so presvitli cesar podelili Hartingerjeve podobe. Mislil si sem: Borni naši otročiči, kako vam bi bile take podobe s primernim podukom koristne, ker dan na dan ne vidite drugega, nego domače orodje, živino, njive, gozd in sterme visočine! Šola naša je že čez 25 let stara; pa ni jo še doletelo naj manjše darilce. Dobro bi bilo, da bi se za take manjše šole in učitelje bolj skerbelo, sej imajo enake pravice in dolžnosti, kakor šole in učitelji po deželi. Pri nas dobiva učitelj plačo iz srenjske blagajnice, ktera pa ne izplačuje v gotovih obrokih. Moram večkrat terkati, preden dobim kakih pet ali deset gold. Pa, ko bi še to bilo! Mili Bog, zdaj že šesti mesec učim, in za ves svoj trud sem še le osem gold. iz srenjske blagajnice zberačil. Gola resnica je to!

Bire ni, štola pa je tudi pičla. Prosil sem že dvakrat za pomoč v svojih stiskah c. k. okrajno glavarstvo, pa je le še vse tiho. Ne čudi se torej, ljubi „Tovars“, ker sem v imeniku ljudskih učiteljev brez častne zvezdice. Tako se godí nam ljudskim učiteljem. Bogu se usmili!

— č.

*) Kaj žal nam je, da smo zgubili blagega g. grofa R. Chorinsky-ta; šel je namreč na Kerško. Obetal nam je, da bo za naše društvo dobrotnikov pridobival, pa upanje nam je skoraj splavalo po vodi. Ko smo se pri njem poslovili, rekel je, da mu bomo vsi v dragem sponinu ostali, in da želi, da bi tudi mi njega v spominu ohranili, in kedar bi upali, da bi mogel on kateremu kaj pomagati, naj se le na njega obrnemo, on bo vse storil, kar je v njegovi moči. Pis.

**) G. Schönbrunn sam nam bo dajal knjige, ki jih društvo sv. Mohora izdaja še celó od pretečenih let. Pis.

Iz Ljubljane. Odbor učiteljskega društva za Kranjsko je 6. t. m. imel svojo IV. sejo, h kateri so prišli ti-le gg. odborniki in udje: A. Praprotnik, pervosednik, Matej Močnik, zapisnikar, Iv. Tomšič, pervosedn. nam., L. Belar, Fr. Gerkman, Fr. Govekar, Fr. Raktelj, potem č. gg. Janez Rozman, in Fr. Lesjak, in iz okolice gg.: M. Bernik, Jan. Borštnik, Ant. Bezeg, Fr. Duhnar, Fr. Gross, Fr. Lunder, V. Levstik in Juri Uranič. Na dnevnem redu je naj pred dopis slavnega dež. odbora do uč. društva, v katerem se vpraša, za stran spremembe šolskega leta in počitnic. Zbor enoglasne sklene, da naj se šolsko leto razdeluje tako, kakor sedaj, in počitnice naj bodo po starodavni navadi v poletensko-jesenskih mesecih, ker je tako naj bolj primerno okoliščinam v naši deželi. Konec jeseni kmet ložeje pošilja svoje otroke v šolo, kakor spomladi — in ker skušnja uči, da so na Kranjskem po zimi šole bolj polne, kakor spomladi in poletu, ko se začinja paša in delo na polju. Po zimi se otroci veliko več naučé, kakor poletu, ko vtrujeni in spehani prihajajo v šolo. Res je, da v nekterih krajih otroci daleč hodijo v šolo, in da jih po zimi zadržuje slabo vreme in mraz, toda to ne traja nikoli dolgo, in tudi je več kopnih zim, kakor pa hudih (kakor je bila letošnja). Tudi je za kmečke otroke bolje, da po zimi v šolo hodijo, po letu pa doma pomagajo delati, kakor pa, da bi po zimi v nezdravem zraku za pečjo se valjali, po letu pa v šoli dremali. Otroci tudi spomladi bolj bolehajo, kakor drugekrat, tedaj bi ne bilo prav, ako bi se šolsko leto začinjalo takrat, ko je za otroke nevgodni čas. Toda ne le učencem, tudi učiteljem je stara navada bolj vgodna, posebno pa še sedaj, ko se po novi vojaški postavi tudi mladi učitelji jemljó k vojakom, kateri imajo ravno jeseni svoje vaje i. t. d. Natančneje spremembe o šolskih počitnicah pa bodo, se vé da, po svojih okoliščinah odločevale posamesne srenje v krajnem in okrajnem šolskem svetovalstvu.

Potem se je pomenkovalo o načertu za nova pravila društva v pomoč vdovam in sirotam ljudskih učiteljev na Kranjskem. Sklenilo se je, da naj udje, ki so bili že v zadnji odborovi seji za to izvoljeni, ta svoj načert priobčijo v „Tov.“, da ga še udje vdoyskega društva pred občnim zborom (20. t. m.) pretehtajo in potem v zboru ložeje o tem svoje misli naznanjajo.

Ta načert za spremen druvštvenih pravil je pa po večem taki-le:

1. Društvena naméra: Plačuje naj se pokojnina (penzija) obnemoglim učiteljem, njihovim vdovam in sirotam.

2. Neoženjeni udje plačajo 10 gold. vstopnine in 3 gold. letnine. Oženjeni plačajo toliko gold. vstopnine, kolikor let so stari in potem na leto 5 gold. brez razločka.

3. Vsak obnemogli učitelj dobiva na leto 80 gold., in ravno toliko tudi vdova. Otroci pa dobivajo vsi do spolnjenega 18. leta po 20 gold. na leto. To podporo pa učitelj za se dobiva le takrat, če je bil že 10 let, njegova vdova in otroci pa, če je bil le 3 leta ud tega društva.

4. Noben ud ne plačuje (če pozneje pristopi) za pretekla leta (§. 13. star. prav.).

5. Sedanje društveno premoženje naj bode zaloga, ki se ne sme načeti.

6. Društvo naj se gospodari samo. Iz med udov naj se voli: pervosednik, njegov namestnik, zapisnikar, blagajnik in potem še 6 odbornikov.

— Za deželni šolski svét je po poterjeni novi šolski postavi o šolskem nadzorstvu za Kranjsko preč. škofijstvo nasvetovalo g. kan. dr. Jan. Kr. Pogačarja in g. kan. Jurja Zavašnika; deželni odbor pa je imenoval gg. dr. Jan. Bleiweisa in dr. Et. H. Costa, in iz med učiteljev je nasvetoval gimn. profesorja g. Jan. Šolarja in ljud. uč. A. Praprotnika.

— Vlada je Matično knjigo „Nauk o telovadbi“ priporočila vsem šolom na Kranjskem, in je tudi 50 iztisov te potrebne knjige nakupila in razdelila med ljudske učitelje. Ravno v ta namen je kupila tudi 180 Matičinih zemljevidov in 180 iztisov Praprotnikove „Slovnice za pervence“ in tudi še drugih slovenskih knjig in učilnih pomočkov, za kar ji bodo gotovo šole in učitelji zelo hvaležni.

— G. dr. Razlag bode od 1. jun. t. l. počenši (1. in 15. dan vsakega mešeca) na svetlo dajal pravoznanski časnik pod naslovom: „Pravnik slovenski“, kateri bode posebno služil sodnikom, uradnikom, županom in porotnikom. Cena mu bode do konca leta 2 gold. Naročila prejema g. izdatelj sam v Ljubljani.

— 24. t. m. pride na Dunaju na svetlo prvi list novega šaljivega časopisa „Pavliha“, kteremu bode lastnik in vrednik g. Fr. Levstik. Izhajal bode 8. in 24. dan vsakega meseca, in bode veljal do konca avgusta 1 gold., do konca decembra pa 2 gold. Naročnina se pošilja na Dunaj z naslovom: Fr. Levstik, Redakteur des slov. humoristischen Blattes „Pavliha“; Wien, III. Ungergasse 39.

Iz celjske okolice. Zbor, ki je bil napovedan za učiteljsko društvo celjskega okraja na 19. t. m., bode oziroma na gosp. Jamšekov dopis v zadnjem „Tov.“ listu na pozneje odložen, kar se bode o svojem času naznanilo; gg. učitelji pa naj se ovi dan prav obilno vdeležijo pri govorih gosp. dr. Lindner-ja.

Odbor.

Čast. gg. ude društva v pomoč udovam in sirotam ljudskih učiteljev na Kranjskem še enkrat vljudno vabimo, naj 20. t. m. pridejo obilo k velikemu zboru!

Premembe v učiteljskem stanu.

Na Kranjskem. Prestavljeni so gg.: Jernej Čencič iz Cerknice v Šentjur pri Šmariji, in v Cerknico (po svoji želji) Jožef Vovk iz Šentjurja; Janez Zarnik nekdanji učitelj v Zatičini, v Polom na Kočevsko; Janez Gajgar iz Sorice v Presko in Anton Ozimek iz Preske v Sorico.

Priloženo je vabilo na naročbo „Dima“ in „Kazavec“ št. 2., 2 str.